

החייב בורר לנמק את פסקו?

מהנדס יחיאל ברנר, טו"ר

קלינג, בה"פ (ת"א) 1678/92: "כאשר באים לבחון טיבה של הנמקה יש ליתן את הדעת על כך, שחוג הבוררים רחב הוא ואין עניין ציבורי לצמצמו. יש והבורר הוא יודע דין, אך יש ובעלי הדין ימסרו ההכרעה לסוחר, למי שמכובד בחוג שעליו נמנים בעלי הסכום, או למי שבקי במערכות היחסים שהולידו את העניין שבו הם חלוקים. אין לצפות מאלה שאינם אמונים על דרכו של בית המשפט, ושאינם בקיאים בהלכות בתי המשפט לעניין משמעותה של הנמקה, כי ינסחו הנמקתם כפי שביט המשפט היה עושה. אם כך ייאמר, יביא הדבר לריבוי המקרים שבהם יהיה על בית המשפט להעתר לבקשות לביטול פסקי בוררות, ויצא ציבור הנוקקים לבוררות, ניזוק שכן ימצאו שטרחה שטרחו וזמן שהוציאו היו לבטלה, כאשר הבורר, שאין המשפט אומנותו, לא היטיב לנמק את פסק הבוררות. מי שחפץ ביקרו של מוסד הבוררות, חייב לשקול זה מול זה את הנוק שבהנמקה חסרה, לעומת נזקים של פסקי בוררות המבוטלים על ידי בתי המשפט, המחזירים את בעלי הדין לתחילת הדרך, לאחר שיגעו והשקיעו ממונם ולבם בהבאת המחלוקת לידי גמר. אין לי ספק, שהערמת פסקי בוררות מבוטלים, שכל שניתן לעשות בהם הוא לצור על פי צלוחית, תרחיק את הציבור מהזיקקות לבוררות, יותר משירחיקום פסקי בוררות שהנמקתם חסרה. נראה לי, שהפונים לבוררות אינם מצפים כי פסק הבורר יפרוש יריעה רחבה כזו שנפרשת לעתים בבתי המשפט, שם נתון פסק הדין לבחינתה של ערכאת ערעור, מה שאין כן בבוררות. ההנמקה בעניין שבפנינו מגלה בצורה ברורה את הלך מחשבתו של הבורר, הלך מחשבה שהולוכו למסקנות שבפסק הבוררות..."

בית המשפט העליון הוסיף, כי הוא אינו מוצא לנכון לקבוע מבחן נוקשה, לפיו על הבורר לנמק את פסקו כשופט המנמק את פסק דינו, מבחן "אשר אך ירבה התדיינות כשאלה, אם עמד הבורר בנטל הנימוק המוטל עליו אם לא, ויסכל את המטרה שלשמה בחרו הצדדים בדרך קצרה ותכליתית של בוררות כדי לסיים את חילוקי הדעות שביניהם."

יחד עם זאת קבע בית המשפט, כהלכה מחייבת, כי "די בכך שהפסק יונמק כך, שיהא בו להראות לקורא כי לא נעלמו מעיני הבורר הנושאים שעמדו לפניו להכרעה, כי לא נשתכחו מלבו טענות הצדדים, וכי מצויים בו התחייסות עניינית לכל אלה וכן טעמים לפחות בתמצית, שהביאו לתוצאת הפסק... אין לך אלא נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. כך, לא הרי לא הנמקה של פסק בוררות כשהבורר כפוף לדיון המהותי, כהרי הנמקה של בורר שפטרורו הצדדים מהכרעה על פי הדין. כל זאת כשהמגמה החיובית לעמוד לנגד עיני בית המשפט היא לקיים, ככל שניתן, את פסק הבורר ולא לבטלו."

כאמור, החליט בית המשפט העליון לבטל את פסק-דינו של המחוזי, ובהתאם להוראת סעיפים 24 ו-26 לחוק הבוררות, החליט להחזיר את הפסק לבורר לשם השלמתו, וזאת למרות תחושתם הסובייקטיבית של הצדדים, שהחזרת הפסק לבורר לא תרפא את הפגם שבנתיתו. לדעת בית המשפט: "ידה של יעילות הדין בבוררות וחזקת כשרות פעולתו של הבורר, הדורשת רק השלמה מצדו, גוברות על תחושת אי הנוחות של הצדדים."

לסיים עלינו לציין, שלעניות דעתנו של כותב שורות אלה, ומתוך ניסיון מעשי, הרי גם במקרה שהצדדים פטרו את הבורר מלנמק את פסק-דינו, כדאי שהבורר בכל זאת ינמק את פסקו, ולו לפנים משורת הדין, ולו בקצרה, וזאת על מנת למנוע את ההרגשה, העלולה לנבוט בליבם של המתדיינים, שהפסק ניתן על ידו בשרירות לב, או בחוסר תשומת לב מלאה לטיעוניהם, ועל מנת לאפשר לזה שהפסיד בדין לדעת, ולו למזער, "מאיזה טעם דנת אותי לחובה..."

הרי זה משובה, וככל שהוא מרבה בדברים, הריהו חושף את פסקו לחשנות בעלי הדין, ואין זה רצוי שבעל דין, שבחר להתדיין בפני בורר, יביא דברו לאחר מכן לפני בית משפט" [פי"ד יט (468)].

אולם, ממשך בית המשפט העליון וקובע, כי משהיתנו בעלי הדין, בהסכם הבוררות, כי על הבורר לנמק את פסק-דינו, מסתמא "רוצים הם את האפשרות לבדוק את פסקו (גם אם לא יוכלו, או יתקשו, לבטלו בעילה של טעות וכדו) ולבחון אם אמנם פסק על פי הדין המהותי (אם חייב לעשות כן). זכותו של המתדיין, בייחוד של זה שהפסיד בדין, לשאול את הפוסק בריבו: מאיזה טעם דנת אותי לחובה? ועל הפוסק להסביר זאת היטב בפסקו...". בית המשפט העליון מאמץ גם את דבריו של כבי הנשיא דהיום, פרופי אהרון ברק, בספרו "שיקול הדעת השיפוטי", אשר נאמרו אמנם לעניין חובת ההנמקה החלה על שופטים, אך דבריו נמצאו על ידי בית המשפט מתאימים גם לעניין פסק בורר: "חובת ההנמקה חשובה היא במיוחד. כל מי שהתנסה בכתיבה יודע זאת: דבר אחד הוא רעיון המשתלט על המחשבה, דבר אחר הוא העברתו של הרעיון בכור ההיתוך של ההתמודדות האינטלקטואלית המבקשת לתמוך בו, מתוך מודעות לתוצאותיו. רבים הם הרעיונות אשר הצורך לנמקם הביא לחידולם, שכן היה בהם אך הדר חיצוני שלא ניתן היה לבססו. חובת ההנמקה היא מהחשובים שבאתגרים בפניהם חייב שופט (ואנו נוסיף - בורר), המפעיל שיקול דעת, לעמוד" [שם, עמ' 46].

בהמשך פסק הדין, בוחן בית המשפט העליון את השאלה "מהו היקף ההנמקה שעל בורר (שכך חייב) לנמק את פסקו?"

לצורך מתן תשובה לשאלה זו, מצטט בית המשפט העליון, בהסכמה, את פסק-דינו של שופט בית המשפט המחוזי בתל-אביב, ד"ר ג.

כפי שהדבר הובהר כבר באחד מהמאמרים הקודמים, הלכה עקבית היא מלפני כל בתי המשפט מקדמא דנא, בכל הערכאות, לחתור לכך, שפסק הבורר יהיה תקף וסופי, "כדי שהבוררות תהא תחליף לבית המשפט ולא מבוא אליו" [שם, עמ' 96].

כפי שהוסבר כבר בעבר, על הצדדים בהסכם הבוררות לקבוע את תחום סמכויותיו וחובותיו של הבורר. בין השאר, עליהם לקבוע האם יהיה על הבורר לנמק את פסק-דינו או לא. משקבעו הצדדים, כי על הבורר לנמק את פסקו והוא לא עשה כן, יש הרואים בכך "הפרה של הסכם הבוררות על ידי הבורר כלפי המתדיינים לפניו" [כבי השי' בדימוס שטרומן במאמרו "הרהורים וערעורים על פסק בורר", הפרקליט מ. 227]. יציין, שס"ק (6) של סעיף 24 לחוק הבוררות, הן בעילות המקנות לבית המשפט את הסמכות לבטל פסק בורר, קובע, כי "בית המשפט רשאי, על פי בקשת בעל דין, לבטל פסק בוררות, כולו או חלקו, להשלימו, לתקנו או להחזירו לבורר, מאחת העילות האלה: (1)... (6) הותנה בהסכם הבוררות שעל הבורר לתת נימוקים לפסק והבורר לא עשה כן...". למרות סמכות מפורשת זו, בא המחוקק ושם בפניה מחסום-מסנן. בהוראות סעיף 26 לחוק הבוררות, הקובעות "סייגים לביטול הפסק", כאשר בית המשפט סבור "שלא נגרם עיוות דין", או במקרה שניתן לבטל את הפסק רק בחלקו, או "להשלימו, לתקנו או להחזירו לבורר".

ככלל, קובע בית המשפט העליון במקרה דנן, כי כל עוד לא חייבו הצדדים את הבורר לנמק את הפסק בהסכם הבוררות: "אין הבורר חייב לנמק את פסקו". בית המשפט אף חוזר ומצטט פסק-דין ישן של כבי השופט (כתוארו אז) זוסמן (לימים נשיא בית המשפט העליון ו"כותל המזרח", עד היום, בענייני סדר דין אזרחי) בע"א 347/65: "שככל שהבורר ממעט בהנמקת הפסק

משפרצו סכסוכים בין בעלי מניות של חברה ג'סוימת, החליטו הצדדים למסור את חילוקי הדעות שביניהם להכרעתו של בורר מוסכם ונכבד (לשעבר נשיא בימ"ש שלום). בהסכם הבוררות פטרו הצדדים את הבורר מדיני הראיות ומהדין המהותי, אך הטילו עליו חובה לנמק את פסקו.

בפסק-דינו הקצר של הבורר, תמך הבורר את יתדות פסקו בסיכומיו, בכתב ובע"פ (!), של אחד הצדדים, ותוך שהוא מעלה נקודות עיקריות של העניין שנדון בפניו, החליט לחייב את אחד הצדדים לשלם לרעהו סכום נכבד. בית המשפט המחוזי, בפניו הוגשו שתי בקשות, האחת לביטול פסק הבורר והשנייה לאישורו, החליט לבטל את הפסק, משמצא שהבורר לא נימק את פסקו, אלא "הסתפק ברישום ראשי פרקים להנמקה, ולא טרח בהנמקה עצמה". עוד החליט בית המשפט המחוזי, כי בנסיבות העניין אין גם מקום להחזיר את הפסק לבורר לצורך השלמת ההנמקה, לאחר שקבע, כי "אמירותיו הגורפות של הבורר על התרשמויותיו מבעלי הדין והתנהגותם, ללא התייחסות מפורטת לעובדות ולפרטי החשבונות, מעלים עליו חשש, שלא טרח בבירורן היסודי לפני הכרעתו, ולכן הנמקתו עתה את מסקנותיו הסופיות לא תשיג את מטרתה לחייב את הבורר לבדוק כהלכה את הראיות והטענות לקראת מתן הפסק".

בית המשפט העליון, לפניו בא ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי, לאחר שבחן את חובת ההנמקה של בורר בפסק-דינו, החליט לבטל את פסק המחוזי, ולהחזיר את פסק הבוררות לבורר, לשם השלמת ההנמקות על ידו [ע"א 1325/92 פי"ד מז (3) 89].

ייאמר מיד בפתח הדברים, כי פסק-דינו של בית המשפט המחוזי, המבטל פסק בורר עקב חוסר הנמקה, הינו יוצא-דופן, ולא נמצאה כמעט החלטה אחרת כדוגמת החלטה זו. שכן,